

HET KOMT GOED

‘Mijn vader was een zwervende Arameeër’ (Deuteronomium 26, 5)

Hartstilstand

In 2017 kreeg Volkskrant-journalist Fokke Obbema in zijn slaap een hartstilstand. Zijn geluk was, dat zijn vrouw wakker was en het in de gaten had. Ze belde meteen 112 en de mevrouw die opnam assisteerde haar bij het reanimeren. Ondertussen rukten de hulpdiensten al uit.

Obbema hield er niets aan over. Na een paar dagen ziekenhuis mocht hij alweer vertrekken. ‘Loodgietersreparatie gelukt,’ zo dacht hij zelf. Snel weer aan het werk. Maar zo ging dat niet. Hij ging zich afvragen waarom hem dit was overkomen. Nooit gerookt, matige drinker, fervente sporter en toch bijna over het randje van de dood. Het confronteerde hem met de kwetsbaarheid van het leven. En hij vroeg zich steeds meer af: wat is toch de zin van het bestaan?

Een dominee

Hij besloot het anderen te gaan vragen. En zo werd een serie interviews geboren. Ze zijn nu gebundeld. Hij vertelde er vorige week in het tv-programma Buitenhof over. De interviewer vroeg welk gesprek hem het meest bij was gebleven. Het antwoord: met de predikant Claartje Kruijff.

Obbema is zelf agnost (hij weet niet of God bestaat), maar werd geraakt door haar antwoorden. ‘Je bent,’ zo zei ze, ‘een verbindende schakel in een groter geheel.’ En: ‘die verbondenheid kun je dichterbij naderen wanneer je door omstandigheden kwetsbaar raakt. Zoals jij door je hartstilstand. Juist dan kun je wederzijdse afhankelijkheid ervaren, want zonder vangnet was je er niet meer geweest.’

Belijdenis

Zie je eigen kwetsbaarheid en je krijgt er verbondenheid voor terug. Je zou die paradoxale boodschap de kern kunnen noemen van heel de Bijbel. Een van de

oudste geloofsbelijdenissen van Israël gaat daar al over. ‘Mijn vader was een zwervende Arameeër.’ Bijbelgeleerden zeggen dat deze paar woorden een oerbelijdenis vormen. En zoals dat bij oerwoorden gaat: een beetje duister.

Allereerst die Arameeër. Het is een beetje een scheldwoord. Op Arameeërs werd door Israëlieten een beetje neergekeken. Wie was deze Arameeër dan? Hij wordt nota bene ‘vader’ genoemd. Dan denk je al snel aan de aartsvaders. Is het Abraham? Hij wordt wel de vader van alle gelovigen genoemd. Maar waarschijnlijk wordt er Jacob mee bedoeld: de man die voor zijn broer Esau moest vluchten. Hij ging naar Aram waar nog familie woonde. Hij bleef er veertien jaar voordat hij weer terugkeerde.

Verloren lopend

Een rafelig leven had hij. Moederskindje, maar wel wat sneaky. Hij belazerde zijn broer. Moest vluchten. Kwam bij oom Laban in het verre Aram. Werd verliefd op zijn nichtje Rachel. Moest zeven jaar werken voor haar bruidsschat. Werd toen op zijn beurt beduveld door zijn oom, want die gaf hem eerst de oudere zus van Rachel. Daardoor moest Jacob nóg eens zeven jaar werken voordat hij Rachel kon trouwen.

Toen was hij teruggekeerd naar zijn vaderland. Met angst voor zijn broer in de benen. Toen hij bijna terug was, vocht hij op een nacht een duister gevecht. Met een demon, een engel, zichzelf of God? Het was alles tegelijk. Hij hield stand, maar kwam wel gehavend uit de strijd: hij zou voortaan mank lopen. Hij kreeg een andere naam: Israël. ‘Hij strijdt met God’ betekent het. ‘Een zwervende Arameeër was mijn vader’. Verloren lopend. En nog was het verloren lopen nog niet voorbij. Hij verloor Rachel. En moest nog een keer hij vluchten, want toen een hongersnood uitbrak moest hij met zijn hebben en houden uitwijken naar Egypte.

Afhankelijk van een groter geheel

Nee, geen succesverhaal, het leven van Jacob. Maar uitgerekend hij is de hoofdpersoon in die oerbelijdenis. Hij staat voor heel Israël. Het Israël dat weet van de kwetsbaarheid van het leven. De mens is niet altijd succesverhaal. Je bent een breekbaar dingetje.

Maar tegelijk is er dat grote geheel. Dat geheel waarin God een medespeler is. Uit die verloren lopende Arameeër kwam een volk. Een volk dat een eigen plek onder de zon kreeg. Een plek waar het goed leven was. Waar het mocht leven van de opbrengst van het land. Maar altijd moest het besef levend blijven dat het leven geen bezit was. Geen resultaat van eigen regie. Het besef van kwetsbaarheid werd levend gehouden met die oerbelijdenis van die Arameeër. De mens die afhankelijk was van een mysterieus groter geheel waarin God een verborgen maar beslissende rol speelt.

Op de vuilstort

Ik ben het boek van Obbema inmiddels aan het lezen. Ik ging meteen naar het interview met Claartje Kruijff. En die vertelt in het interview iets bijzonders. Ze vertelt dat je soms een glimp kun krijgen van het grote geheel waarin je je als kwetsbaar mens bevindt. Ze kwam het tegen op de vuilstort. Ze vertelt:

‘Ik moest er oude spullen van onze kinderen weggooien, we gingen wat kleiner wonen. Het was een beetje verdrietig, ik peinsde over vergankelijkheid. Naast me stond een oudere meneer spullen weg te gooien, zo’n man met diepe rimpels, hij had waterige ogen. Ik zag in zijn ogen dat hij dapper had moeten zijn. Uit het niets zei hij: “Het komt goed hoor, allemaal, in de toekomst.” Ik vroeg hem: “Maar hoe komt het dan goed?” Waarop hij zei: “Dat weten we niet, maar het komt goed.” Toen rolde hij een sigaretje, met tranen in zijn ogen. Ik zei: “Ik hoop dat het voor u ook goed komt.” Even later kwam hij nog achter me aan en zei: “Maar let op, het komt altijd anders goed dan je verwacht.” Ik ging daardoor lichter naar huis, opgelucht,’ vertelt Claartje Kruijff. *‘Ik reed weg met de overtuiging dat het al goed is.’*

Maakbaarheid?

Het komt goed, maar het komt altijd anders goed dan je verwacht – het is het verhaal van die verloren lopende Arameeër die we bij tijd en wijle allemaal zijn of ineens kunnen worden.

In onze tijd ligt veel nadruk op autonomie en maakbaarheid. Je moet het zelf doen. We geloven graag dat we alles in eigen handen hebben. Dat we het ook zelf kunnen. Dat succes en voorspoed eigen verdiensten zijn. Het moet ons een gevoel van onaantastbaarheid geven. Totdat je leven ineens uit de rails loopt. Of er een wissel wordt omgezet waardoor de trein van je leven op een ander spoor

verder moet. Dan ontdek je dat je het spoor lang niet altijd zelf kunt leggen. Je vraagt je af: waar gaat dit heen, wat is de zin, wat is de landkaart van dit leven?

Het inzicht van Israël

We hebben aan Israël het inzicht te danken dat een mensenleven zich tussen twee polen afspeelt: enerzijds het besef van breekbaarheid en afhankelijkheid en anderzijds het geloof in een betekenisvol geheel. In veel andere religies is de hoofdrol voor de onoverwinnelijke held. Voor de *superhero* die alle tegenslagen moedig het hoofd biedt en er altijd onoverwinnelijk uit tevoorschijn komt. En vaak zijn de goden dan ook zulke macho's, die jaloers zijn op mensen.

Maar de oorsprong van de Bijbelse wijsheid is een sjofele Arameeër. Een brekebeen. Een pechvogel. Een verloren loper. Maar ook een mens met wie het ondanks alles goed komt. Anders dan hij misschien verwacht. Maar er is iets dat ons overstijgt. Soms zie je daarvan een glimp in dat wat je gegeven wordt. Het maakt je dan dankbaar. Achter dat wat je gegeven wordt, vermoed je een Gever. Je ziet het alleen als je je eigen kwetsbaarheid beseft en omarmt. Zolang je alles ziet als eigen verdienste, zie je het niet.

Geen held

Nee, in de Bijbel staat geen onaantastbare held centraal. Kijk maar naar Jezus. De schrijver Godfried Bomans noemde hem ooit (in eerbied!) een 'blootvoeter uit Galilea'. Een sjofele koning. Op zijn manier een zwervende Arameeër. Goede kracht en verloren loper ineen. Want zijn weg liep dood aan een kruis.

Wij beseffen niet meer hoe vreemd die boodschap was voor die tijd. De oudste afbeelding van Jezus is die van een Romeinse spotprent. Ze toont een ezel aan het kruis met daaronder een christen. Er staat te lezen: 'Alexamenos vereert zijn god'. Een God die gekruisigd werd, moest wel een ezel zijn. En dat gold ook voor zijn aanbidders. Want een echte god was natuurlijk sterk, imposant, macho, onoverwinnelijk. En hetzelfde moest gelden voor mensen. Want zeg me hoe je godsbeeld is en ik zal zeggen hoe je mensbeeld is.

Hineni

Maar de Bijbel leert ons om niet bang te zijn voor onze kwetsbaarheid. Om – net als Leonard Cohen in zijn lied ‘You Want It Darker’ – ‘hineni’ te zeggen tegen Hem die alles omvat: hier ben ik, in al mijn breekbaarheid. In het vertrouwen dat je in goede handen bent. Dat het goed komt.

En toch ben ik af en toe bang. En u bent het ook. En jij. Misschien zelfs wel vaak. Lopen we niet ons ongeluk tegemoet? Lopen we niet verloren? Lopen mijn kinderen niet verloren? Loopt de wereld niet verloren? Geen mensenleven zonder angst – zelfs achter de grootste bravoure. Maar daarom staat er ook zo vaak in de Bijbel: ‘Wees niet bang’. Het komt goed. Het komt misschien anders goed dan je dacht. Maar het komt goed. Ook met jou, verloren lopende Arameeër.